

69119

دانشگاه پیام نور

دانشگاه پیام نور - تهران	
موسسه تخصصی زبان	
شماره ثبت	۲
شماره پرونده	۱۷۷
تاریخ ثبت	۱۴/۶/۱۶

دانشکده علوم انسانی
گروه زبانشناسی و زبان انگلیسی

پایان نامه :

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته زبان شناسی همگانی

عنوان پایان نامه

بررسی عوامل انسجامی در آثار ادبی جلال آل احمد

(مدیر مدرسه ، نون والقلم)

نام مؤلف

فاطمه رحمانی

استاد راهنما

فرزان سجودی

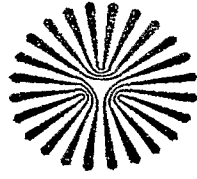
استاد مشاور

بلقیس روشن

اردیبهشت ۱۳۸۴

۱۳۸۷ / ۲ / ۱۱

۹۶۸۵۹

دانشگاه پشاور نور

تصویب نامہ

پایان نامہ تحت عنوان

بررسی عوامل ہمبستگی کلام در آثار ادبی جلال آل احمد (نون والقلم - مدیر مدرسہ)
(تصویر ۱۴۱۲)

درجہ عالی

۱۸۱۵

نمرہ

تاریخ دفاع ۸۴/۳/۱۸

اعضای هیات داوران

امضاء

مرتبہ علمی

هیات داوران

نام و نام خانوادگی

فانی

استاد راهنما

۱- آقای دکتر فرزبان سجودی

سید

استاد مشاور

۲- سرکار خانم دکتر روشن

سید

استاد داور

۳- آقای دکتر سمائی

نماینده گروه

۴- سرکار خانم دکتر بلقیس روشن

تقدیم بہ شہر کی وطن

و تمامی معلمین و اساتیدی کہ روز سنکر راہ زندگی لے ہووے اندر

و پدر و مادر و لوز

و ہمسر صبور و مہربانم

و دختر مرغ

و با سیاست و تفکر فراوان از راهنمایی‌های ولسوزانه جناب آقای دکتر

سجودی (استاد محترم) راهنما، همچنین کتاب‌های بی‌شائبه سرکار

خانم دکتر روشن (استاد محترم) مشاور

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
الف.....	چکیده

فصل اول - طرح تحقیق

۱.....	۱-۱ مقدمه
۱.....	۱-۲ بیان مسئله و اهمیت آن
۲.....	۱-۳ اهداف پژوهش
۳.....	۱-۴ پرسشهای پژوهش
۴.....	۱-۵ فرضیه های پژوهش
۴.....	۱-۶ روش پژوهش
۵.....	۱-۷ محدودیت های پژوهش
۵.....	۱-۸ مفاهیم بنیادی

فصل دوم - مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۱۱.....	۲-۱ مقدمه
۱۲.....	۲-۲ تعریف مفاهیم بنیادی
۱۲.....	۲-۲-۱ انسجام
۱۳.....	۲-۲-۲ همبستگی
۱۴.....	۲-۲-۳ تار و پود

صفحه	عنوان
۱۴	۲-۲-۴ گره
۱۶	۲-۳ عوامل انسجام
۱۶	۲-۳-۱ ارجاع
۱۷	۲-۳-۱-۱ ارجاع شخصی
۱۹	۲-۳-۱-۲ صفات اشاره
۱۹	۲-۳-۱-۳ ارجاع تطبیقی
۲۰	۲-۳-۲ جایگزینی
۲۰	۲-۳-۲-۱ جایگزینی اسمی
۲۱	۲-۳-۲-۲ جایگزینی فعلی
۲۱	۲-۳-۲-۳ جایگزینی بندی
۲۲	۲-۳-۳ حذف
۲۳	۲-۳-۳-۱ حذف اسمی
۲۳	۲-۳-۳-۲ حذف فعلی
۲۳	۲-۳-۳-۳ حذف بندی
۲۴	۲-۳-۴ پیوندها
۲۴	۲-۳-۴-۱ پیوندهای افزایشی
۲۴	۲-۳-۴-۲ پیوندهای تباینی
۲۵	۲-۳-۴-۳ پیوندهای علی

صفحه	عنوان
۲۵	۲-۳-۴ پیوندهای زمانی
۲۵	۲-۳-۵ انسجام واژگانی
۲۵	۲-۳-۵-۱ تکرار
۲۶	۲-۳-۵-۲ با هم آبی
	۲-۴ تحقیقات انجام شده پیرامون موضوع انسجام توسط برخی محققین و دانشجویان
۲۷	

فصل سوم - روش تحقیق

۳۴	۳-۱ مقدمه
۳۴	۳-۲ نحوه گردآوری اطلاعات و داده ها
۳۴	۳-۳ معرفی الگوی تجزیه و تحلیل انسجام
۳۴	۳-۴ اصول کلی
۳۵	۳-۵ تشریح اجمالی رمز گذاری
۳۶	۳-۶ روش تحلیل داده ها

فصل چهارم - تجزیه و تحلیل داده ها

۴۰	۴-۱ مقدمه
۴۰	۴-۲ روش بررسی داده ها
۴۱	۴-۳ توضیح علائم اختصاری
۴۲	۴-۴ تجزیه تحلیل داده ها

صفحه	عنوان
۴-۱-۴	تجزیه و تحلیل قسمت های منتخب از نون و القلم (جلال آل احمد) ۴۲
۴-۲-۴	تجزیه و تحلیل قسمت های منتخب از مدیر مدرسه (جلال آل احمد) ۷۳
۴-۳-۴	تجزیه و تحلیل قسمت های منتخب از سووشون (سیمین دانشور) ۱۱۵
۴-۵	توصیف جداول و نمودارها ۱۵۳
۴-۱-۵	نتایج و نمودار مربوط به مدیر مدرسه (جلال آل احمد) ۱۵۳
۴-۲-۵	نتایج و نمودار مربوط به نون و القلم (جلال آل احمد) ۱۵۵
۴-۳-۵	نتایج و نمودار مربوط به سووشون (سیمین دانشور) ۱۵۷
۴-۴-۵	پاسخ پرسشهای تحقیق ۱۵۹

فصل پنجم - نتیجه گیری

۱-۵	مقدمه ۱۶۱
۲-۵	دست آوردهای پژوهش ۱۶۱
۱-۲-۵	یافته های اصلی تحقیق ۱۶۳
۲-۲-۵	یافته های فرعی تحقیق ۱۶۴
۴-۵	پیشنهادهای ۱۶۴

فهرست نمودارها

۱-۵۴	نمودار نتایج بررسی مدیر مدرسه (جلال آل احمد) ۱۵۴
۲-۱۵۶	نمودار نتایج بررسی نون و القلم (جلال آل احمد) ۱۵۶

صفحه	عنوان
۱۵۸.....	نمودار نتایج بررسی سوشون (سیمین دانشور)
۱۶۶.....	کتابنامه فارسی
۱۶۷.....	کتابنامه انگلیسی
۱۶۸.....	واژه نامه انگلیسی
۱۷۰.....	واژه نامه فارسی

عنوان این پایان نامه بررسی عوامل انسجامی در آثار ادبی جلال آل احمد، مدیر مدرسه و نون و القلم، است.

در این تحقیق عوامل انسجام دستوری، شامل ارجاع، جایگزینی، حذف و پیوندها و همچنین، انسجام واژگانی در بخشهای منتخب از کتب ذکر شده بررسی شده. و سپس با عوامل انسجامی موجود در کتاب سوشون، نوشته سیمین دانشور، مقایسه شده اند تا به سؤالات تحقیق پاسخ داده شود.

پرسشهای مطرح در این تحقیق عبارتند از: (۱) آیا از تمامی عوامل انسجامی در متون مورد بررسی ذکر شده استفاده شده است یا خیر؟ (۲) آیا از همه‌ی این عوامل به یک میزان استفاده شده (۳) کدامیک از این عوامل بیشتر و کدامیک کمتر استفاده شده اند؟ (۴) آیا نحوه و میزان استفاده از این عوامل می تواند عاملی برای تمایز سبکی باشد؟

برای یافتن پاسخ پرسشها و تایید یا رد فرضیه های تحقیق ابتدا از هر یک از کتب ذکر شده با استفاده از جدول اعداد تصادفی موجود در کتاب روشهای تحقیق در علوم رفتاری (سرمد، بازرگان و حجازی، ۱۳۷۶؛ ۳۷۲) بیست پاراگراف به طور تصادفی انتخاب و عناصر انسجامی، تعداد و نوع آنها شناسایی شدند. پس از بدست آوردن مجموع هر کدام از انواع عوامل انسجامی بکار رفته در هر کتاب نمودار مربوط به آن نیز رسم شد. بدین ترتیب با مراجعه به نمودار فرضیه های تحقیق رد یا تایید شدند. فرضیه اول مبتنی بر استفاده از تمامی عوامل انسجامی در کتب مذکور رد شد، زیرا از عامل جایگزینی استفاده نشده بود. فرضیه دوم، مبتنی بر عدم استفاده از عوامل انسجامی به میزان مساوی، تایید شد. فرضیه سوم، مبنی بر اینکه عامل ارجاع بیشترین میزان استفاده و جایگزینی کمترین میزان را دارد، نیز رد شد، چرا که عامل حذف با میانگین ۳۶٪ بیشترین بسامد وقوع و انسجام واژگانی با ۸٪ کمترین بسامد را داراست، و فرضیه آخر مبنی بر اینکه نحوه و میزان استفاده از عوامل انسجامی می تواند عاملی برای تمایز سبکی باشد نیز تایید گردید، زیرا پس از تجزیه و تحلیل کتاب سوشون (سیمین دانشور) و مقایسه نتایج حاصل از آن با میانگین نتایج آثار جلال آل احمد (نون و القلم و مدیر مدرسه) مشاهده شد که در سوشون عامل انسجام واژگانی به میزان ۸٪ بیشتر از آثار جلال آل احمد بکار رفته است و این می تواند عاملی برای تمایز سبکی بین این دو نویسنده باشد.

تحقیق حاضر شامل پنج فصل (۱) طرح تحقیق، (۲) مبانی نظری و پیشینه تحقیق، (۳) روش تحقیق، (۴) تجزیه و تحلیل داده‌ها (۵) نتیجه گیری است. فصل اول شامل بیان مسئله و اهمیت آن، اهداف، روش، پرسشها، فرضیه ها،

محدودیت‌ها و مفاهیم بنیادی پژوهش است. در فصل دوم عمدتاً دیدگاه‌های دانشمندانی چون هلیدی، حسن و یول و همچنین برخی محققان ایرانی درباره‌ی انسجام و عوامل بوجود آورنده‌ی آن مطرح شده‌اند. در فصل سوم روش گردآوری و تحلیل داده‌ها، اصول کلی، الگوی تجزیه و تحلیل انسجام و همچنین طرح رمزگذاری شرح داده شده‌اند. در فصل چهارم عوامل انسجامی در بخشهای منتخب از کتب ذکر شده و همچنین یکی از آثار سیمین دانشور تحت عنوان سوشون مورد بررسی قرار گرفته‌اند. (علت انجام این کار نیاز به مقایسه آثار دو نویسنده و پاسخ به سوال چهارمی باشد) و پس از به دست آمدن درصد حاصل از نتایج با استفاده از نرم افزار excell نمودارهای مربوط نیز رسم گردیده‌اند. فصل پنجم شامل دست آوردها و یافته‌های تحقیق، نتایج بدست آمده و همچنین پیشنهاداتی برای سایرین است.

مفاهیم بنیادی: متن، همبستگی، انسجام، ارجاع، جایگزینی، حذف، پیوندها، انسجام واژگانی، گره.

فصل اول

طرح تحقیق

شنیدن و خواندن بخش هایی جدایی ناپذیر از زندگی ما هستند. همه ما در طول روز چیزهای زیادی را می شنویم . از لحظه ای که هر صبح از خواب بیدار می شویم و روز خود را شروع می کنیم کلمات و جملات بیشماری را بین یکدیگر رد و بدل می کنیم که شامل عادی ترین واژه ها مثل "سلام"، "خداحافظ" و پیچیده ترین جملات مثل بحث های عمیق علمی و فلسفی و ... می باشد . رادیو و تلویزیون نیز نقش مهمی را در این جا ایفاء می کنند. چرا که ساعتها از وقت ما صرف گوش دادن به مطالب و مکالماتی می شود که از رادیو و تلویزیون تحت عنوان برنامه های مختلف پخش می شود. استفاده از متون مکتوب نیز امروزه سهم بسزایی در زندگی ما دارد. کتب درسی، روزنامه ها، مجلات، کتب داستان و ... همه بخشی از زندگی ما هستند. از آنجایی که هدف از انجام این تحقیق بررسی عوامل انسجام^۱ در صورت نوشتاری است، متون شفاهی مثل گفتار و مطالبی که از رادیو و تلویزیون پخش می شوند کنار گذاشته می شوند و فقط متون مکتوب مورد بررسی قرار می گیرند.

۱-۲- بیان مسئله و اهمیت آن

در این قسمت برای بیان موضوع تحقیق و اهمیت آن ، این سوال را مطرح می سازیم که برآستی تولید و درک اینهمه متون مکتوب (و شفاهی) از چه طریق امکانپذیر است؟ آیا صرف دانستن و رعایت قواعد دستوری کفایت می کند؟ مثلاً اینکه چه شناسه فعلی برای اول شخص و چه شناسه ای برای سوم شخص بکار می رود. یا فعل با زمان جمله مطابقت داشته باشد و از این قبیل. برای پاسخ به این سوال دو پاراگراف زیر با یکدیگر مقایسه می شوند:

مثال (۱) (کیتی تاکی ، ۱۳۷۸ : ۷۸)

هر روز چشم انتظار برادرش است . چشم همه ما عدسی دارد. وقتی چشم به دست دیگران بدوزی نتیجه نمی گیری. دست آدم پنج انگشت دارد. آدمی که سر به هواست آخر روزی توی چاله خواهد افتاد.

همانطور که مشاهده می شود در متن فوق هیچ جمله نادرستی وجود ندارد. ولی آیا می توان چیزی از این جملات فهمید یا ارتباطی میان آنها یافت؟ جواب منفی است ، ما نمی توانیم ارتباط میان جملات را درک کنیم و به طور کلی از خواندن آن چیزی دستگیرمان نمی شود .

مثال (۲) (یول ، ۱۹۹۵ : ۱۴۰)

My natal was in a small town , very close to Riyadh capital of Saudi Arabia. The distant between my town and Riyadh 7 miles exactly . The name of this Almasani that means in English

همانطور که مشاهده می شود در متن فوق هیچ جمله نادرستی وجود ندارد. ولی آیا می توان چیزی از این جملات فهمید یا ارتباطی میان آنها یافت؟ جواب منفی است، ما نمی توانیم ارتباط میان جملات را درک کنیم و به طور کلی از خواندن آن چیزی دستگیرمان نمی شود.

مثال (۲) (یول، ۱۹۹۵؛ ۱۴۰)

My natal was in a small town, very close to Riyadh capital of Saudi Arabia. The distant between my town and Riyadh 7 miles exactly. The name of this Almasani that means in English Factories. it takes this name from the people's career. In my childhood i remember the people live. it was very simple, most the people was farmer.

در این پاراگراف منظور نویسنده به خوبی قابل درک می باشد، اگر چه در آن نکات دستوری بخوبی پاراگراف اول رعایت نشده اند. بنابراین برای توجیه علت درک یک متن باید به دنبال چیزی فراتر از دستور باشیم و آن رابطه ای است که میان جملات متن وجود دارد. به طور کلی نحو مقوله ایست که در سطح جمله مطرح می شود و وقتی که سخن از جملات متعدد در یک متن به میان می آید، دیگر نحو کفایت نمی کند بلکه به ارتباط میان جملات که از آن به عنوان انسجام یاد می شود نیاز می باشد.

پیرو مطالب ذکر شده، ما بر آنیم تا ببینیم در متون مکتوب از چه ابزاری برای برقراری ارتباط مناسب بین جملات استفاده می شود. یا به بیان دیگر عوامل انسجام در متن چه هستند. از آنجایی که متون بسیار متعدد و متنوع می باشند و عوامل انسجامی مختلفی نیز در آنها مورد استفاده قرار گرفته است، و نمی توانیم تمامی آنها را بررسی کنیم. از این رو دو کتاب از آثار جلال آل احمد، *نون والقلم* و *مدیر مدرسه*، به عنوان نمونه ی متون ادبی معاصر انتخاب شده اند تا عوامل انسجام در آنها بررسی شوند.

۱-۳- اهداف پژوهش

به طور کلی فایده اینگونه مطالعات و بررسی ها این است که اهمیت انسجام و همبستگی در شکل گیری و ساخت متن آشکار می گردد، اما صرف بررسی و یافتن عوامل انسجامی در یک متن مکتوب نمی تواند به تنهایی هدفی محسوب شود، بلکه وسیله ای است برای نیل به اهداف والاتر. بررسی این عوامل می تواند ما را در رسیدن به اهدافی چند یاری نماید. به نقل از کتاب هلییدی و حسن (۱۹۷۶، ۳۳۲) می توان سه هدف عمده برای این نوع مطالعات در نظر گرفت:

(۱) آموزش انشاء؛ ۲- تجزیه و تحلیل اتوماتیک متن توسط رایانه؛ ۳) بررسی سبک های مختلف نوشتاری.

البته به نظر می‌رسد که مورد استفاده آخرین هدف بیشتر از بقیه باشد. در گونه‌های مختلف نوشتار ما شاهد انواع گوناگون عوامل انسجامی هستیم ولی در هر گونه‌ای برخی عوامل بیشتر از عوامل دیگر به چشم می‌خورند یعنی مثلاً استفاده بیشتر از برخی عوامل در گونه شعر نسبت به گونه نثر کاملاً محسوس است یا در سبک علمی و خبری هر کدام انواع خاصی از عوامل انسجام را بیشتر استفاده می‌کنند. همچنین با بررسی آثار مختلف از نویسندگان متفاوت می‌توان به عواملی که هر نویسنده از آنها برای انسجام بخشیدن به متن بیشتر استفاده می‌کند دست یافت. زیرا ممکن است استفاده بیشتر یا کمتر یک نویسنده از عوامل انسجام خاص باعث ایجاد تمایز سبکی گردد.

اهداف عمده ای که در انجام این پژوهش پیش روست یافتن عوامل انسجامی به کار رفته در متون مورد بررسی، میزان استفاده از هر کدام و نقشی که این میزان ممکن است در تمایز سبکی ایفا کند می‌باشد.

۱-۴- پرسشهای پژوهش

تجزیه و تحلیل عوامل انسجامی و مقایسه آنها در متون مختلف از نویسندگان متفاوت می‌تواند پاسخگوی بسیاری از سوالات ما باشد. اما در این تحقیق ما فقط چند مسئله را در نظر می‌گیریم و سعی در یافتن پاسخ آنها داریم. اول اینکه آیا از همه عوامل انسجام در متون مورد بررسی که نمونه متن ادبی فارسی می‌باشند، استفاده شده است یا نه. دوم، آیا از همه این عوامل به یک میزان استفاده شده و اگر پاسخ منفی است کدام بیشتر و کدامیک کمتر بکار رفته‌اند. سپس می‌خواهیم بدانیم که آیا نحوه و میزان استفاده از این عوامل می‌تواند عاملی برای تمایز سبکی باشد یا خیر. که برای یافتن پاسخ این سوال باهماهنگی با استاد راهنما کتاب "سوروشون" اثر سیمین دانشور که هم‌دوره با جلال آل احمد می‌باشد، انتخاب شد تا همانند متون ذکر شده دیگر مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته و نتایج حاصله با نتایج بدست آمده از بررسی آثار جلال آل احمد مقایسه گردد.

۱-۵- فرضیه های پژوهش

۱- در متون ادبی فارسی از تمامی عوامل انسجام استفاده می‌شود.

۲- عوامل مختلف انسجام در این متون به میزان متفاوت از یکدیگر به کار می‌روند.

۳- از آنجایی که متون مورد بررسی داستانی می‌باشند و دارای شخصیت‌های متعددی نیز می‌باشند پیش

بینی می‌شود که از عامل ارجاع^۱ بیشترین استفاده را برای انسجام بخشیدن به متن استفاده نمایند و از جایگزینی^۲ کمترین استفاده.

۴- نحوه و میزان استفاده از عوامل انسجام می‌تواند عاملی برای تمایز سبکی باشد.

۱-۶- روش پژوهش

در این پژوهش برای جمع آوری اطلاعات از روش کتابخانه ای و برای تجزیه و تحلیل متون مورد نظر از

روش تحلیل محتوا استفاده می‌شود. همانطور که قبلاً گفته شد قسمت عمده کار تجزیه و تحلیل دو اثر ادبی جلال

آل احمد به نامهای مدیر مدرسه و نون و القلم انجام می‌گیرد. بررسی و تحلیل این دو کتاب به صورت کامل

نیازمند صرف وقت بسیار می‌باشد و از حوصله این پایان نامه خارج است. بنابراین با استفاده از جدول اعداد

تصادفی از هر کتاب بیست پاراگراف انتخاب می‌شود و مورد بررسی قرار می‌گیرد. به این صورت که برای هر

پاراگراف جدولی کشیده می‌شود و عوامل مختلف انسجام در هر جمله آن پاراگراف بررسی و نوشته می‌شوند و

بعد از اتمام کار نموداری از عوامل انسجامی به کار رفته در هر کتاب رسم می‌شود تا مشخص شود که هر کدام

از این عوامل چقدر مورد استفاده قرار گرفته اند.

به منظور اینکه بتوانیم نتایج حاصله از بررسی آثار جلال آل احمد را با نویسنده دیگری نیز تطبیق دهیم تا

فرضیه ی آخر این تحقیق نیز رد یا قبول شود، یکی از آثار سیمین دانشور، سوشون، که هم دوره جلال آل احمد

می‌باشد انتخاب گردیده و مانند دو کتاب قبلی تجزیه و تحلیل می‌شود. پس از بررسی این کتاب نمودار نتایج

حاصل از بررسی آن نیز رسم می‌گردد و مقایسه آثار دو نویسنده انجام می‌گیرد.

1- reference

2- substitution

۱-۷- محدودیت های پژوهش :

بدلیل محدود بودن مطالعات در زمینه‌ی انسجام ، تعداد منابع نیز، بخصوص در زبان فارسی ، بسیار محدود است و غالباً باید از منابع غیر فارسی استفاده گردد. در استفاده از منابع غیر فارسی مشکل عمده‌ای که وجود دارد این است که بعضی از عوامل انسجامی یا زیر مجموعه‌های آنها مختص زبان انگلیسی هستند و کاربردی در زبان فارسی ندارند. در نتیجه، انطباق مثالها با ترجمه فارسی آنها و انتقال دقیق عوامل انسجامی گاه غیرممکن است. با توجه به اینکه ما در صدد یافتن عوامل در متون فارسی هستیم بنابراین این عامل به عنوان محدودیتی که خارج از کنترل پژوهشگر می باشد سر راه این تحقیق قرار یابد. همچنین انتخاب فقط دو اثر ادبی جلال آل احمد برای بررسی همچنین تجزیه و تحلیل بیست پاراگراف به عنوان نمونه از هر یک از کتب مورد بررسی را می توان به عنوان محدودیتهایی که در کنترل محقق می باشند نام برد.

۱-۸- مفاهیم بنیادی

در این تحقیق از مفاهیم بنیادی چندی استفاده می شود و در این قسمت اشاره مختصری به اهم آنها خواهد شد و توضیح کاملتر درباره آنها به فصل بعد موكول می گردد.

متن^۱ : غالباً وقتی سخن از متن به میان می آید ، مجموعه ای از جملات که یکی پس از دیگری در پاراگراف ها

یا صفحات آورده می شوند ، در ذهن ما مجسم می شود. اما این تصویر ذهنی ، یعنی وجود تعدادی جمله در پی یکدیگر ، شرط لازم و کافی برای بوجود آمدن متن نمی باشد . چه بسا جملاتی که یکی پس از دیگری ، پشت سر هم ردیف می شوند ولی ارتباطی با هم ندارند و یکپارچگی معنایی لازم بین آنها وجود ندارد.

هلیدی و حسن (۱۹۷۶؛ ۱-۲) معتقدند متن ممکن است به صورت مکتوب یا شفاهی باشد . شعر یا نثر، مکالمه یک نفره یا دو نفره باشد. ممکن است هر چیزی از یک ضرب المثل گرفته تا یک نمایشنامه کامل باشد. متن یک واحد دستوری مثل جمله نیست و به طور کلی از نظر نوع با جمله متفاوت است چرا که متن یک واحد معنایی است.

یک متن شامل تعدادی جمله نمی شود، بلکه در جملات یافت می شود. بنابراین ما نباید انتظار داشته باشیم که آن یکپارچگی ساختاری^۱ را که در جمله می بینیم در متن هم ببینیم.

همبستگی^۲: همانطور که اشاره شد در درک مطلب معانی لغات و ساختار جمله کفایت نمی کند، بلکه باید بین جملات موجود ارتباط معنایی مناسب وجود داشته باشد. همبستگی همان ارتباطی است که باید بین جملات موجود باشد تا بتوان آن مطلب را یک متن به حساب آورد. گیتی تا کی (۱۳۷۸؛ ۷۹) می نویسد.

دانشی که به ما در درک همبستگی انبوه بیشتر جملاتی که روزانه می خوانیم یا می شنویم کمک می کند، دانش کلی ما در مورد زبان، فرهنگ، مسائل اجتماعی، قراردادهای اجتماعی، پدیده های طبیعی و دانش کلی ما درباره جهان و کل تجربیاتمان در طول زندگی است.

مثال (۳) (همان؛ ۷۹):

- فردا به شیراز پرواز می کنید؟

..... برف خیلی سنگینی باریده است.

آنچه باعث می شود شنونده یا خواننده پاسخ منفی نفر دوم را به راحتی دریابد و این دو جمله را کاملاً مرتبط و همبسته بداند تجربه او از پدیده های طبیعی و واکنشهای نسبت به آن است.

انسجام^۳: در ساخت یک متن عواملی به کار می رود که با عوامل ساخت جمله کاملاً تفاوت دارند. این عوامل باعث ایجاد ارتباط و پیوستگی جملات متن با یکدیگر می شوند. هر جمله ذاتاً منسجم است چرا که یک واحد دستوری است. ولی متن یک واحد دستوری نیست بنابراین عوامل خاصی باید در پیوسته کردن آن ایفای نقش کنند. مثال زیر مطلب را روشن تر می سازد:

مثال (۴):

پدر و مادرم به مسافرت رفته اند و تا یک هفته دیگر بر می گردند. می خواهم وقتی که آنها بر می گردند همه چیز آماده باشد.

1- structural integration

2-coherence

3. cohesion

ما برای فهم «آنها» در جمله دوم باید به «پدر» و «مادر» در جمله اول رجوع کنیم. به این ترتیب جملات به هم مرتبط می‌شوند. یعنی برای فهم یک جمله می‌توان از جمله دیگری کمک گرفت. اگر تمام جملات متن به طریقی به یکدیگر وابسته باشند و در فهم متن همدیگر را کمک کنند، می‌توان آن متن را منسجم خواند. عوامل متعددی برای منسجم کردن متن به کار می‌روند. این عوامل عبارتند از: ارجاع^۱، حذف^۲، جایگزینی^۳، انسجام واژگانی^۴ و پیوند^۵.

ارجاع: گاهی برای فهم بخشی از متن باید به بخش دیگری از آن رجوع کنیم یا اینکه مرجع آن را در جهان خارج بیابیم. این کار ارجاع نامیده می‌شود. مورد اول یعنی رجوع به بخشی از متن را ارجاع درون متنی می‌نامند. که خود بر دو نوع است؛ نوع اول که مرجع پیش از قسمت مورد نظر است "پیش ارجاع"^۶ نامیده می‌شود.

مثال (۵): مادرم مریض بود. او به دکتر رفت.

در این مثال برای یافتن مرجع «او» در جمله دوم باید به جمله پیشین مراجعه کرد.

نوع دوم هنگامی است که مرجع پس از قسمت مورد نظر قرار می‌گیرد و "پس ارجاع"^۷ نامیده می‌شود.

مثال (۶): آنها رفتند، دوستانم را می‌گویم.

مورد دوم یعنی یافتن مرجع در جهان خارج را ارجاع برون متنی می‌نامند. که البته نقشی در پیوستگی متن

ایفا نمی‌کند. در این نوع از ارجاع، مرجع در متن یافت نمی‌شود و در موقعیت قرار دارد.

مثال (۷): (هلیدی و حسن، ۱۹۷۶: ۳۴) —why does that one come out?

در این جمله مرجع "that one" چیزی در جهان خارج است که در متن موجود نمی‌باشد.

1. reference
2. ellipsis
3. substitution
4. lexical cohesion
5. conjunction
6. cataphora
7. personal